

Streszczenie pracy doktorskiej

Wydział Nauk o Wychowaniu UŁ

Autor pracy: mgr Gabriela Zuzanna Dobińska

Tytuł pracy: *Świat społeczny wychowawców młodzieżowych ośrodków wychowawczych*

Promotor pracy: prof. dr hab. Krzysztof Szmidt

W dysertacji doktorskiej pod tytułem: *Świat społeczny wychowawców młodzieżowych ośrodków wychowawczych* zostały przedstawione wyniki badań, których przedmiotem uczyniono mechanizmy tworzenia oraz podtrzymywania świata społecznego wychowawców młodzieżowych ośrodków wychowawczych.

Celem badań w ramach niniejszej pracy jest rekonstrukcja złożonych procesów tworzenia oraz podtrzymywania społecznego świata wychowawców młodzieżowych ośrodków wychowawczych. Skoncentrowano się na rekonstrukcji tych procesów wraz z ich interakcyjnym kontekstem, a także uchwyceniu ich złożoności poprzez odkrycie sposobów, w jakie pedagodzy interpretują swoje doświadczenia i transferują te interpretacje na podejmowane działania. Analiza świata społecznego wychowawców młodzieżowych ośrodków wychowawczych umożliwiła poznanie wewnętrznej sieci struktur tożsamościowych, autodefinicyjnych, a także legitymizacyjnych. Ponadto skupiono się na rekonstrukcji procesu tworzenia, zapośredniczenia oraz eksternalizacji wiedzy ukrytej, zawierającej się we wszystkich trzech pytaniach badawczych.

Pytania badawcze, na które odpowiedziano w podjętej rozprawie brzmią: **w jaki sposób jest konstruowany świat społeczny wychowawców młodzieżowych ośrodków wychowawczych?** W jaki sposób wychowawcy konstruują świat społeczny młodzieżowego ośrodka wychowawczego w relacjach z innymi wychowawcami? W jaki sposób wychowawcy konstruują świat społeczny młodzieżowego ośrodka wychowawczego w relacjach z wychowankami? Jak przebiega proces stawania się wychowawcą młodzieżowego ośrodka wychowawczego usytuowany w kontekście społecznego świata młodzieżowych ośrodków wychowawczych?

Do realizacji celu wykorzystano potencjał badań etnograficznych, których procedury analityczne wyznaczały założenia metodologii teorii ugruntowanej. Jakościowa strategia badań zorientowana wokół paradygmatu interpretatywnego określała główny obszar badawczych zainteresowań autorki, czyli wzajemne oddziaływania mające znaczenie dla interpretowania, przeżywania i konstruowania świata społecznego wychowawców w relacjach z wychowankami

oraz pozostałymi wychowawcami.

Na drodze gromadzenia i analizowania danych empirycznych posłużono się techniką wywiadu swobodnego, etnograficznego oraz konwersacyjnego, a także obserwacji uczestniczącej. Zgromadzono 17 rozmów z wychowawcami oraz odbyto niemalże roczną podróż badawczą do środowiska badanych, odwiedzając młodzieżowy ośrodek wychowawczy oraz współuczestnicząc w wydarzeniach organizowanych poza głównym kontekstem badania, tj. instytucją (np. konferencje naukowe, sympozja, seminaria metodyczne).

W rezultacie niniejsza dysertacja składa się z wstępu oraz siedmiu rozdziałów.

Pierwsza część (rozdział I i II) stanowi teoretyczną bazę, pozwalającą czytelnikowi na podążanie za krokami, które na etapie konceptualizacji przybliżyły autorkę do sformułowania problemów oraz celów badawczych. W pierwszym rozdziale scharakteryzowano system resocjalizacyjny dla nieletnich z uwzględnieniem kontekstów formalnych, kulturowych oraz historycznych, a także dokonano dokładnej charakterystyki młodzieżowych ośrodków wychowawczych. Zaprezentowano doniesienia badawcze z obszaru nauk społecznych, ukazując pewne tendencje oraz kierunki eksploracji młodzieżowych ośrodków wychowawczych.

Drugi rozdział poświęcono refleksji nad sylwetką pedagoga resocjalizacyjnego w przestrzeni instytucjonalnych oddziaływań. W celu odsłonięcia znaczenia wielowymiarowej roli badanych nie ograniczono się jedynie do przedstawienia formalno-prawnych regulacji wyznaczających warunki zatrudnienia pedagoga, ale pochyłono się nad dorobkiem teoretyków, sięgając po dominujące konteksty pedeutologiczne, na których tle ukazano przeobrażenia zachodzące w sposobie definiowania roli pedagoga na przestrzeni lat. Klamrą spinającą w całość powyższe rozważania jest namysł nad etosem pracy pedagoga resocjalizacyjnego.

Druga część (rozdział III i IV) to poszerzony opis perspektywy teoretyczno-metodologicznej badań własnych. W rozdziale trzecim przedstawiono podstawowe założenia interakcjonizmu symbolicznego, scharakteryzowano teorię społecznych światów (stanowiącą trzon podjętych analiz) oraz opisano kategorię wiedzy ukrytej. W rozdziale czwartym określono przedmiot, cel i problematykę badań. Ponadto w tej części pracy scharakteryzowano metodę etnograficzną, której procedury analityczne wyznaczała metodologia teorii ugruntowanej oraz zastosowane techniki wywiadu swobodnego, etnograficznego, konwersacyjnego i obserwacji uczestniczącej.

Trzecia część (rozdział V i VI) zawiera wyniki badań własnych, umożliwiające czytelnikowi poznanie specyfiki świata społecznego wychowawców MOW, konstruowanego w relacjach z wychowankami oraz innymi wychowawcami (współpracownikami). Wstępem do tej części uczyniono charakterystykę aktorów badanego świata społecznego ze szczególnym uwzględnieniem opisu grupy badawczej, a także rekwizytów, którymi operują i sceny, będącej podstawowym kontekstem dla podejmowanych przez wychowawców działań. Następnie zrekonstruowano proces stawania się wychowawcą. W tym obszarze dokonano opisu strategii autoprezentacji nowicjuszy, rytuałów przejścia oraz ceremonii przyjęcia nowego pracownika do „swoich”. Niezwykle istotnym etapem w procesie stawania się wychowawcą jest wtajemniczenie w zawód, czyli dzielenie się przez doświadczonych pedagogów (weteranów) z nowicjuszem regułami wizerunkowymi, umożliwiającymi podtrzymywanie świata społecznego wychowawców. Ponadto zilustrowano przenikanie się światów społecznych, tj. prywatnego oraz zawodowego, wraz ze strategiami radzenia sobie badanych z odzyskiwaniem i/lub podtrzymywaniem życiowej równowagi. Część piątą domykają rozważania poświęcone problematyce wydarzeń kryzysowych w biografjach zawodowych wychowawców. Ponadto podjęto próbę ukazania użyteczności innych koncepcji teoretycznych. Wykorzystanie perspektywy brudnej pracy Everetta Hughesa wzbogaciło rozważania dotyczące rekonstruowania sposobów definiowania przez pedagogów własnej roli zawodowej. Rozważania Ervinga Goffmana oraz Michela Foucault umożliwiły wnikliwą interpretację relacji istniejącej pomiędzy uwarunkowaniami architektonicznymi a interakcjami zachodzącymi między aktorami świata społecznego. Wreszcie koncepcja japońskiego modelu zarządzania wiedzą SECI, autorstwa Ikujiro Nonaki oraz Hirotaki Takeuchiego, definiujących wiedzę jako powtarzający się cykl obejmujący cztery subprocesy, umożliwiła odkrywanie potencjału niewypowiedzianej wiedzy ukrytej.

Rozdział VI pozwala lepiej zrozumieć konstruowanie świata społecznego w relacjach z wychowankami. Scharakteryzowano różne sposoby definiowania podopiecznych oraz klasyfikowania ich problemów, a także wskazano trzy strategie, po które sięgają wychowawcy w ramach nawiązywania współpracy z nieletnim.

Finalna część, rozdział VII stanowi podsumowanie projektu badawczego, w którym odniesiono się do najważniejszych wniosków z badań, stanowiących wartość dla praktyki resocjalizacyjnej oraz zachętę do kontynuacji zgłębiania problematyki świata społecznego wychowawców MOW.

The social world of educators of youth educational centers

In the doctoral dissertation entitled: The social world of educators of youth educational centers, the results of research on the mechanisms of creating and maintaining the social world of educators of youth educational centers were presented.

The aim of the research is to reconstruct the complex processes of creating and maintaining the social world of educators of youth educational centers. The focus was on reconstructing these processes along with their interactive context, as well as capturing their complexity by discovering the ways in which educators interpret their experiences and transfer these interpretations into actions. The analysis of the social world of youth educational centers educators made it possible to learn about the internal network of identity, self-definition and legitimization structures. In addition, the focus was on reconstructing the process of creation, mediation and externalization of tacit knowledge contained in all three research questions. The research questions answered in the dissertation are: how is the social world of educators of youth educational centers constructed? How do educators construct the social world of a youth educational center in relations with other educators? How do educators construct the social world of a youth educational center in relations with their charges? How does the process of becoming an educator of a youth educational center take place in the context of the social world of youth educational centers?

To achieve the goal, the potential of ethnographic research was used, the analytical procedures of which were determined by the assumptions of the grounded theory methodology. The qualitative research strategy oriented around the interpretative paradigm determined the main area of research interests, i.e. mutual interactions that are important for interpreting, experiencing and constructing the social world of educators in relations with pupils and other educators. By collecting and analyzing empirical data, the techniques of unstructured, ethnographic and conversational interviews, as well as participant observation were used. During the research, 17 conversations with educators were collected and an almost one-year research trip was made to the environment of the respondents, visiting a youth educational centers and participating in events organized outside the main context of the research, i.e. the institution (e.g. scientific conferences, symposiums, methodological seminars).

As a result, this dissertation consists of an introduction and seven chapters.

The first part (chapters I and II) provides a theoretical basis, allowing the reader to follow the steps that, at the conceptualization stage, brought the author closer to formulating the problems and research goals. The first chapter characterizes the social rehabilitation system for juveniles, taking into account the formal, cultural and historical contexts, as well as the exact characteristics of youth educational centers. Research reports from the field of social sciences were presented, showing certain tendencies and directions of exploration of youth educational centers.

The second chapter is devoted to reflection on the silhouette of a social rehabilitation pedagogue in the space of institutional interactions. In order to reveal the meaning of the multidimensional role of the respondents, the author did not limit herself to presenting formal and legal regulations determining the conditions of employment of a pedagogue, but also focused on the achievements of theoreticians, reaching for the dominant pedagogical contexts against which the transformations taking place in the way of defining the role of a pedagogue over the years were shown. The buckle that binds the above considerations together is a reflection on the ethos of the work of a social rehabilitation pedagogue.

The second part (chapters III and IV) is an extended description of the theoretical and methodological perspective of research. The third chapter presents the basic assumptions of symbolic interactionism, characterizes the theory of social worlds (constituting the core of analyses) and describes the category of tacit knowledge. The fourth chapter defines the subject, purpose and issues of the research. In addition, this part of the work characterizes the ethnographic method, whose analytical procedures were determined by the grounded theory methodology and the techniques of unstructured, ethnographic, conversational and participant observation interviews.

The third part (chapters V and VI) contains the results of own research, enabling the reader to learn about the specificity of the social world of youth educational centers educators, constructed in relations with pupils and other educators (co-workers). The introduction to this part was made by the characteristics of the actors of the researched social world, with particular emphasis on the description of the research group, as well as the props they use and the scene, which is the basic context for the activities undertaken by educators. Then the process of becoming an educator was reconstructed. In this area, the self-presentation strategy of novices, rites of passage and the ceremony of accepting a new employee into their company are described. An extremely important stage in the process of becoming an educator is initiation into the profession, i.e. sharing by experienced educators (veterans) with the novice the image

rules that enable the maintenance of the social world of educators. In addition, the interpenetration of the social worlds, i.e. private and professional, was illustrated, along with the strategies of coping with regaining and/or maintaining the life balance of the respondents. The fifth part is concluded with considerations devoted to the problem of crisis events in the biographies of professional educators. In addition, the usefulness of other theoretical concepts was shown. The use of the perspective of Everett Hughes' dirty work enriched the considerations regarding the reconstruction of the ways in which educators define their own professional role. The considerations of Erving Goffman and Michel Foucault enabled a thorough interpretation of the relationship between architectural conditions and interactions between actors of the social world. Finally, the concept of the Japanese SECI model of knowledge management, developed by Ikujiro Nonaka and Hirotaka Takeuchi, defining knowledge as a repeating cycle involving four sub-processes, made it possible to discover the potential of unspoken tacit knowledge.

Chapter VI allows for a better understanding of the construction of the social world in relations with pupils. Different ways of defining charges and classifying their problems are characterized, and three strategies are indicated that educators use when establishing cooperation with a minor.

The final part VII is a summary of the research project, which refers to the most important conclusions from the research, which are valuable for social rehabilitation practice and an encouragement to continue exploring the issues of the social world of youth educational centers educators.